

Гордана Гордић

ПАЛАТА НАРОДНЕ БАНКЕ

Зграда Народне банке у Ул. Краља Петра I бр.12 у Београду, грађена је 1889. и 1922-1925. године, по пројекту арх. Константина А. Јовановића (1849-1924), за управно-административну палату Народне банке краљевине Србије односно Југославије.¹

Подигнута је на неправилној, нетостраној, парцели у блоку између улица Цара Лазара, Краља Петра I, Грачаничке и Николе Спасића, као самостални објекат са обрађеним фасадама према свим улицама. Има подрум, приземље, три спрата и поткровље. Саграђена је као затворени блок са унутрашњим двориштем, а грађена је класичним поступком масивних зидова од опеке. Зидови су премошћени са гвозденим носачима или плитким пруским сводовима. За премошћење великих распона на таваницама сала употребљене су решеткасте гвоздене конструкције.

Све фасаде зграда обложене су вештачким каменом. Ентеријери су богато обрађени штуком пластиком, мермером, и дрвеним ламперијама. Столарски, браварски, ликорезачки, сликарски, каменорезачки и други радови обилно су заступљени у раскошном ентеријеру и екстеријеру.

У ентеријеру банке јасно се разликују два улазна вестибила са монументалним степеништем и две шалтер сале у старом и новом делу зграде који су стилски усаглашени и

декоративно обрађени у истом духу неоренесансе.

У ентеријеру хола старијег дела зграде из 1889. године (угао улица Краља Петра I и Цара Лазара), истичу се степениште са позлаћеним канделабрима и позлаћеним женским попрсјем које представља персонификацију Србије са споменика Косовским јунацима у Крушевцу, рад вајара Ђорђа Јовановића.² У ентеријеру из 1922-1925. године посебна пажња је поклоњена украсавању улазног вестибила и велике шалтер сале.

Нацрте за уређење ентеријера, свих детаља, врата и прозора, штукотворне декорације, ламперије и намештаја радио је сам аутор - пројектант, арх. Константин А. Јовановић.

Архитектонска композиција зграде заснована је на монолитности блока исте елевације изграђеног на неправилној основи, са диференцирањем појединачних фасада према значају улице, а са репрезентативним карактером. У оштој композицији архитектонског корпуса садржај и програм зграде сведен је на монументални израз, чврстину, солидност и равномерни ритам. Док је у архитектонској композицији фасада дат јединствени карактер садржаја, дотле је диференцирање програма извршено у диспозицији основа. Распоред просторија, остварен је једнократно, низањем просторија око дворишта. Везани трактови око шалтер сале

Сл. 1. Народна банка, разгледница са почетицка ХХ века из збирке Сергеја Димитријевића

пресецају кружни ток канцеларија, јасно исказујући архитектонски програм који се развија од функционалних чворишта – вестибила и степеништа. Намена просторија зависно од функција појединих служби банке, логично је смештена по етажама у хијерархијском реду од репрезентативних ка пословним просторијама објекта.

Архитектонско обликовање објекта базира на интерпретацији ренесансне поуке и доследно је про-ведено у свим изгледима и основана.

Компоновање фасада и унутрашњих простора остварено је по естетским принципима заснованим на складним пропорцијама златног пресека са декоративним мотивима класичне односно, ренесансне стилизације. Композиционе шеме консеквентно су, веома строго, спроведене

на свим деловима зграде, без обзира на значај појединог дела.

Уметнички висма богата обрада објекта заснована је на контрастирању пуних и празних простора, наглашених и ненаглашених површина, мирних једнобојних плоха и разиграној полихромираној арабесци флоралне орнаментике, на смени разнородних материјала.

Фасаде унутрашње просторије и сав инвентар зграде, садрже велики број функционалних и украсних предмета, који спадају у област примењене уметности и занатства – предмети од уметнички обрађеног дрвета, кованог и ливеног гвожђа, орнаменталне штуко пластике, сликарске обраде зидова, сводова и таваница, као и поједини покретни предмети опреме и намештаја сале – који временски и стилски представља-

ју нераздвојну целину са архитектуром зграде.

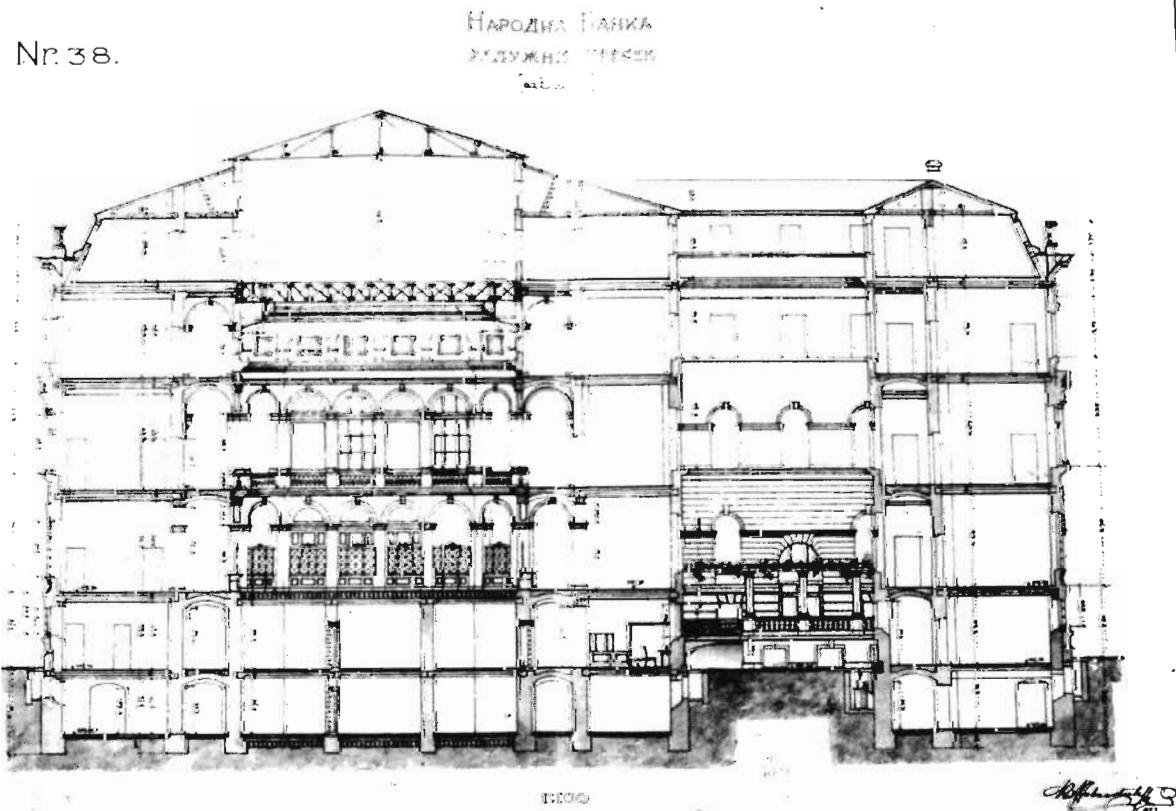
Зграда обилује детаљима занатске опреме и намештаја у дрвету, ливеном и кованом гвожђу, као што су решетке, кваке, вандарми, лустери, плафони – лантерне. У уметничком и занатском погледу ови радови изведени су на завидном уметничком нивоу, одражавајући највиши степен развоја примењеног занатства у Београду.

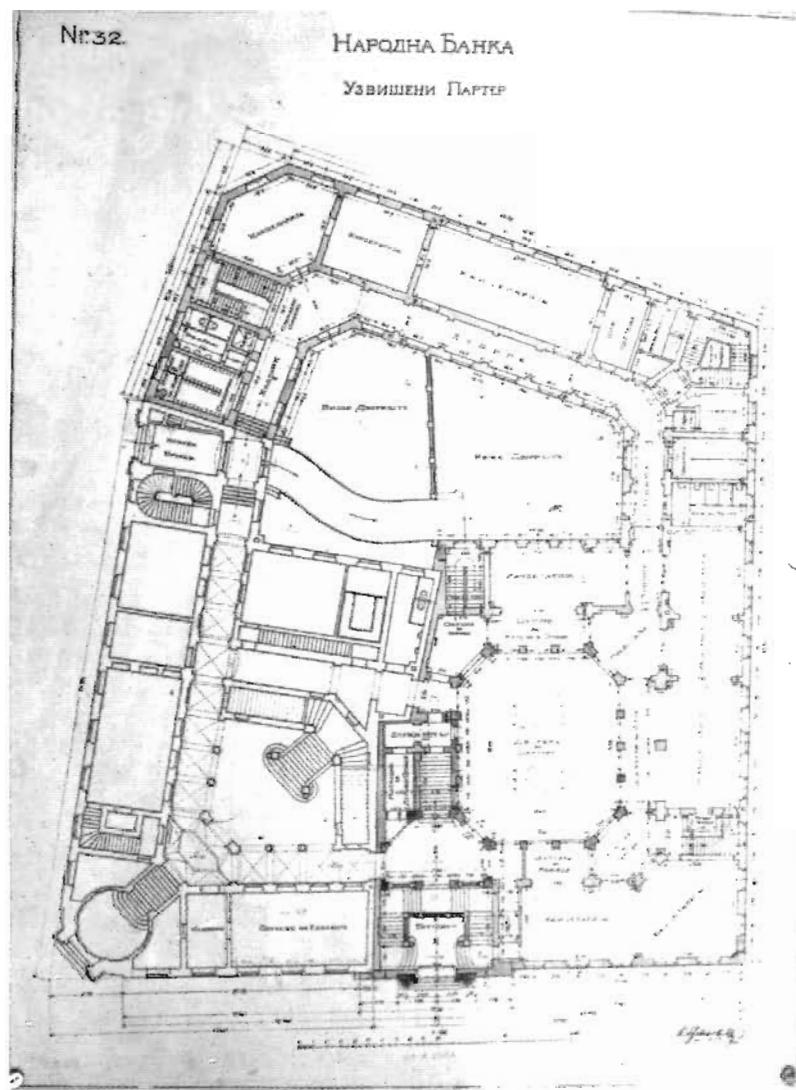
Зграда Народне банке је, као ретко који архитектонски споменик у Београду, сачувала у потпуности аутентични изглед и непромењено стање из времена настанка. Солидна израда, високи квалитет свих радова, веома квалитетан материјал и добро одржавање објекта, допринели су да је зграда у целини у врло добром стању.

Сл. 2. Народна банка, Краља
Петра I бр. 12
(фото доц 333СКГБ)

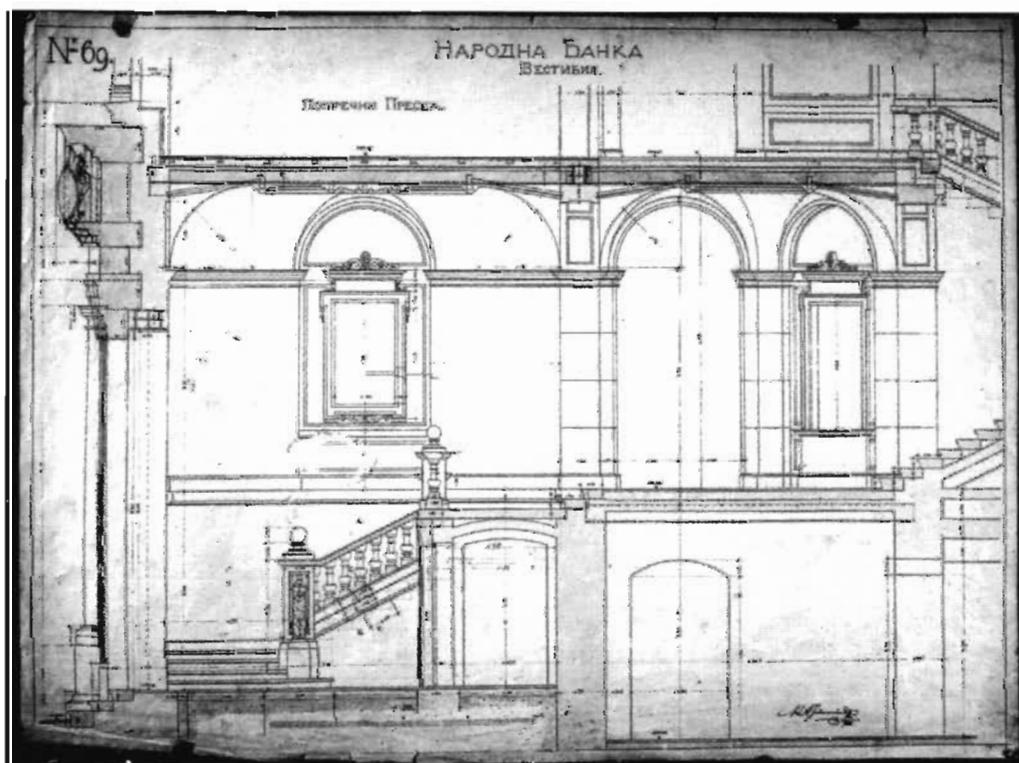
Сл. 3. Уздужни пресек из оригиналног
пројекта арх. К. А. Јовановића,
1922. године

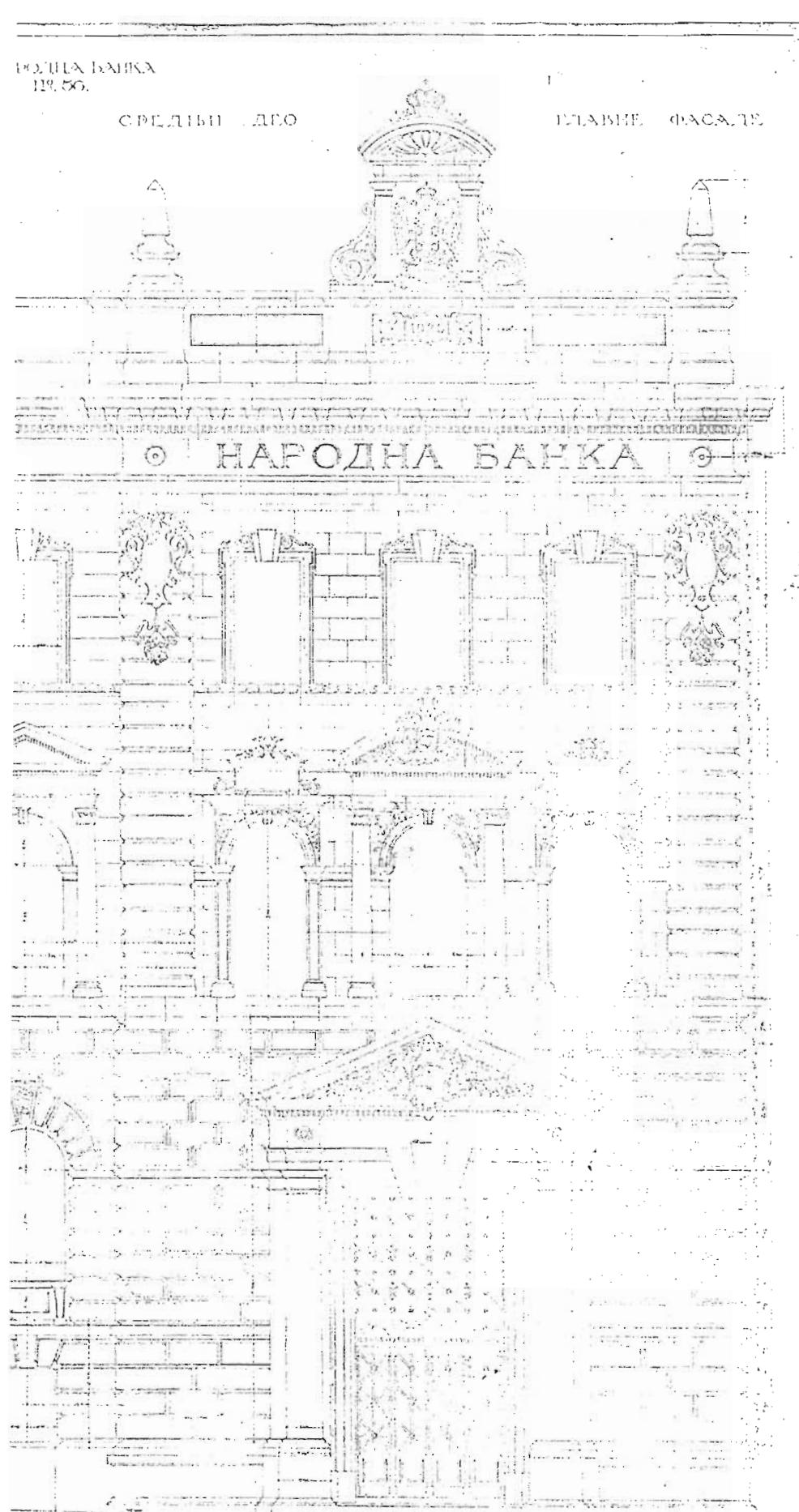

Сл. 4. Основа високог проземља
оригиналног пројекта
арх. К. А. Јовановића,
из 1922. године

Сл. 5. Попречни пресек кроз
указно стапениште
арх. К. А. Јовановића,
из 1922. године

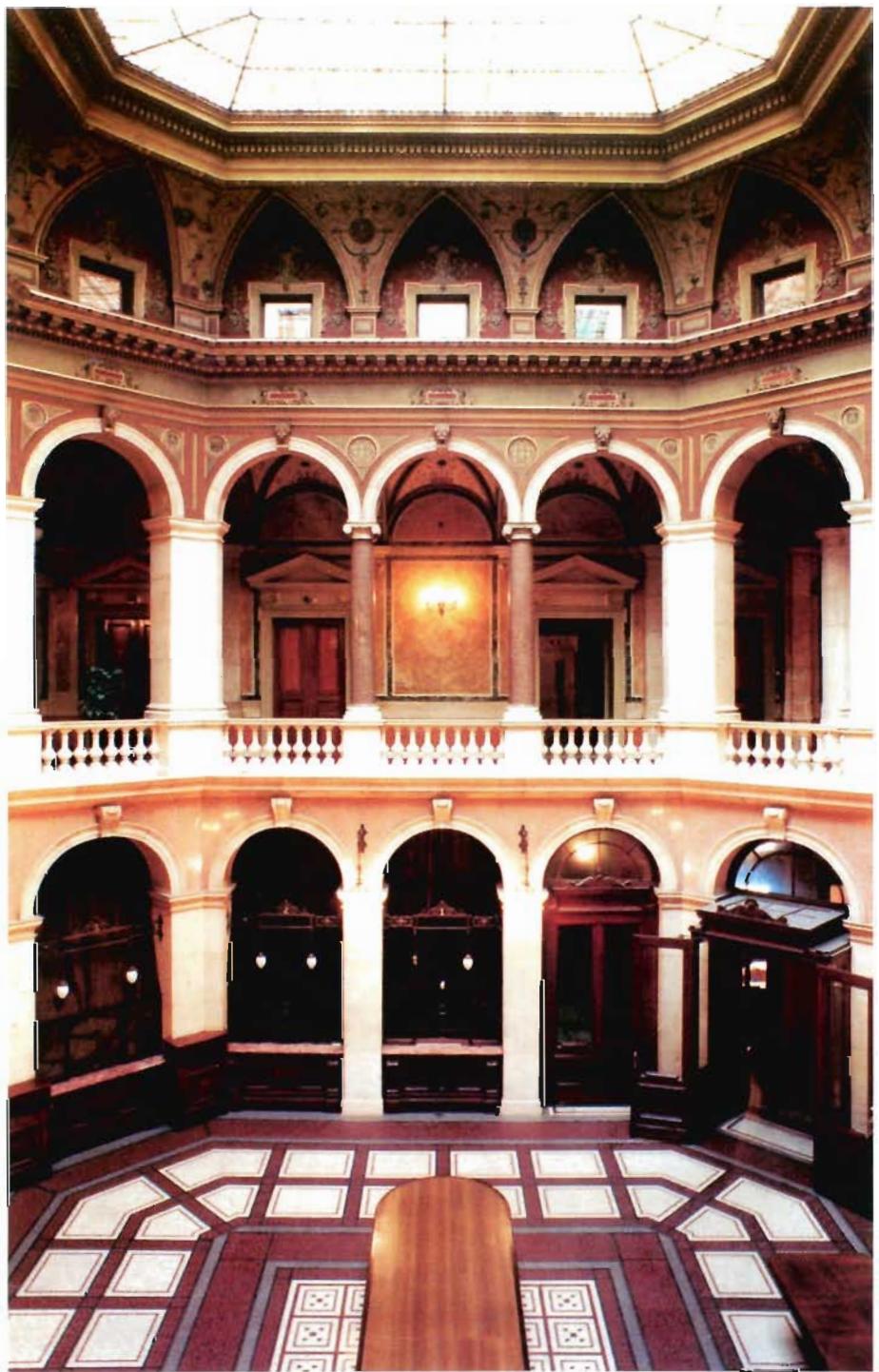
Сл. 6. Централни ризалит на главној фасади арх. К. А. Јовановића из 1922. године

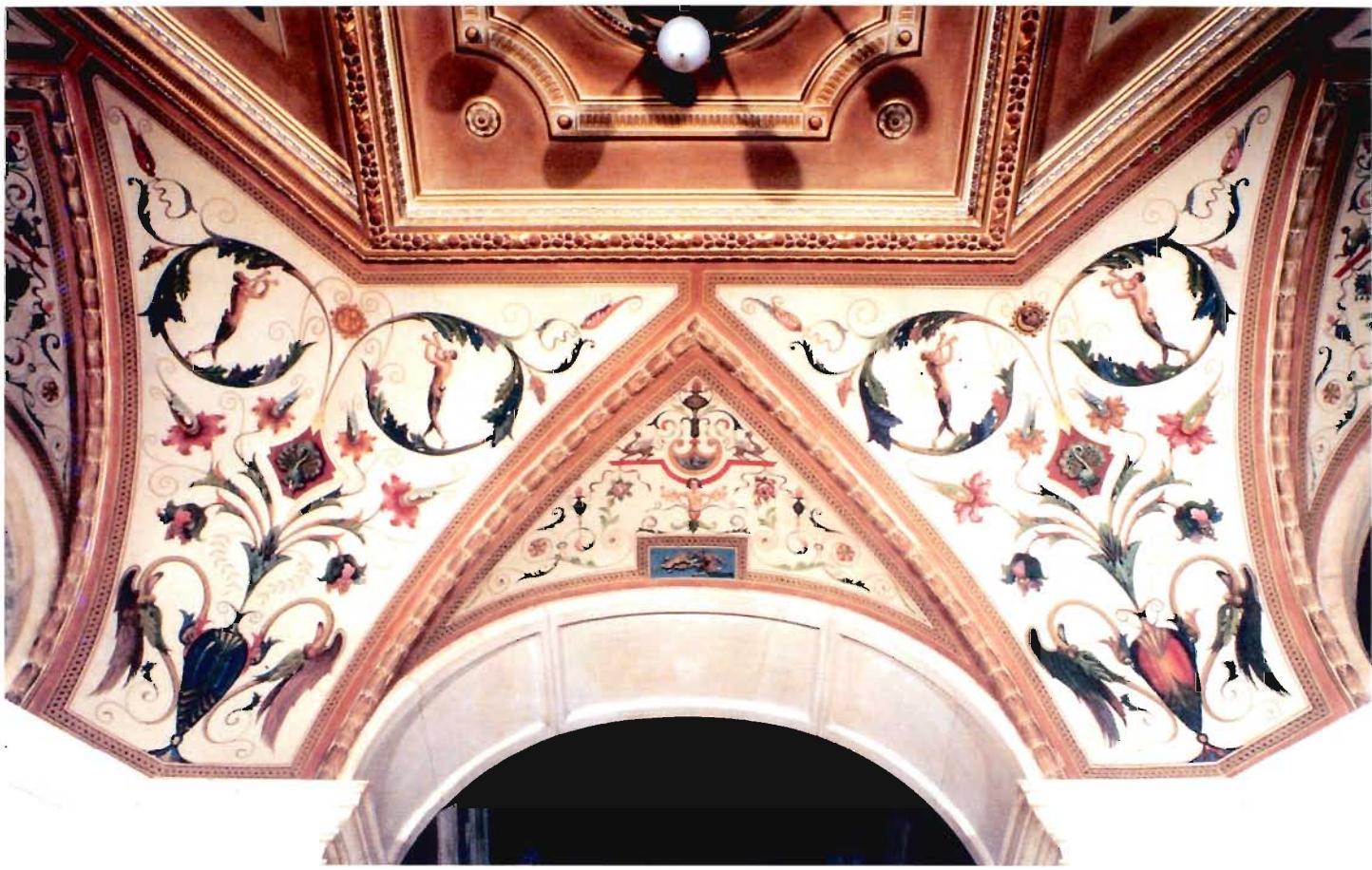

Сл. 7. Улаз у хол са споменичком удељу објектом из 1889. године

Сл. 8. Шалтер сала у додграђеном делу објекта

Сл. 9.

Сл. 10.

Зграда Народне банке представља једно од најбољих остварења српске академске архитектуре и најбољи примерак у стилу неоренесансе, и спада у ред најмонументалнијих палата свог времена подигнутих у Београду. Она је изразити примерак високог достигнућа архитектонског пројектовања у оквиру свога стила, уметничког обликовања и високог домета грађевинске технике и занатских радова свог времена. Зграда представља значајно остварење у архитектури Београда и Србије, посебно у оквиру архитектонског опуса аутора, а уједно и последње дело једног од мајстора архитектуре стијлова Константина А. Јовановића, најзначајнијег српског архитекте уметника. У овом делу архитект Јовановић, је најдоследније спровео своју концептуалну логику јединственог архитектонског утиска заснованог на ритмичком контрастирању отвора, маса и архитектонске пластике.

Остварењем овог пројекта арх. Јовановић, показао се као веома рафинирани уметник стилског детаља који је у потпуности овлашао естетиком ренесансног мајстора. Савладавши све принципе академског пројектовања, Јовановић је унео и личну ноту у начин организовања и обликовања простора средствима класичне архитектуре, што је са успехом применио на згради Народне банке. Ово се огледа у прилагођавању тих принципа специфичном архитектонском програму, захтевима времена у коме је зграда подигнута.

Објекат Народне банке репрезентује архитектуру Константина А. Јовановића као најбољег позиваоца академске архитектонске вендине кога је српска средина икада имала.

Богатство и склад који је остварен на унутрашњој и спољњој обали зграде, доприносују развоју наше архитектуре, а улога архитекте Јовановића у његовом остваривању је од посебног значаја за проучавање културно-историјског наслеђа. Зграда Народне банке представља једини изведенни јавни објекат архитекте Константина Јовановића у Србији, иако је он израдио више значајних

Сл. 9. Сликани део флафона у стваријелом делу објекта из 1889. године

Сл. 10. Сликани део флафона у дограђеном делу објекта

Сл. 11. Сликани део флафона и скулптурни над стапеништем

пројеката за јавне палате у Београду као што су Народна скупштина и Палата Српске академије наука.

Због архитектонских и уметничких вредности, ово најзначајније дело архитекте Константина А. Јовановића је својеврсни материјални доказ друштвених могућности и историјског развоја банкарства. Палата Народне банке са целокупном архитектонском опремом и инвентаром проглашена је за споменик културе од великог значаја.

Nапомене

¹ Никола Несторовић, Грађевине и архитекти у Београду, прошлог столећа, Београд, 1937. 68; Богдан Несторовић, Еволуција београдског стана, Годишњак Музеја града Београда II, 1959, 259-260.; Љубомир Никић, Архитект Константин А. Јовановић, Годишњак Музеја града Београда, VI, 1957, 347; Љиљана Бибић, Живот и рад архитекте Константина А. Јовановића, Зборник Архитектонског факултета Универзитета у Београду, св.6, 1960. 3-15 (општи део); св.7, 1961, 3-35 (посебни део); Гордана Гордић, Архитектонско наслеђе

града Београда I, Каталог архитектонских објеката на подручју града Београда 1690-1914, 333СКГБ, Саопштења 6, Београд, 1966, 37-38; Богдан Несторовић, Преглед споменика архитектуре у Србији XIX века, Саопштења X, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд, 1974, 157; Љубомир Никић, Из архитектонске делатности Константина А. Јовановића у Београду, Годишњак града Београда, XXIII, 1976, 127; Дивна Ђурић-Замоло, Градитељи Београда 1815-1914, Београд, 1981, 56.

² Вечерње новости, 1901, бр. 190

R e s u m e

Gordana Gordić

THE NATIONAL BANK HALL

The National Bank Hall in no. 12 Kralja Petra I Street in Belgrade was constructed in 1889 and in 1922-1925. Author of the project was Konstantin A. Jovanovic, an architect who designed it for the requirements of administrative Hall of the National Bank of the Kingdom of Serbia, i.e. Yugoslavia.

The edifice of National Bank represents one among the finest accomplishments of Serbian academic architecture and the best example of the Neorenaissance style, being also one among the largest monumental palaces in Belgrade. It is an outstanding example of high standards accomplished in respect to architectural planning in the noted style, artistic design, and potential of building techniques and artisanal works of that epoch. The building represents an important testimony on development of the architecture in Belgrade

and Serbia, particularly within a framework of specific architectural program and content. It was the last and one among the most valuable works of Konstantin A. Jovanovic, an outstanding Serbian artist and architect.

The object of National Bank denotes that its architect, Konstantin A. Jovanovic, was by far the best connoisseur of academic architectural skill who has ever acted in Serbian milieu.

Being the most important work of the architect Konstantin A. Jovanovic, the National Bank Hall, including the complete architectural accouterment and inventory, was acknowledged to be a monument of culture for its architectural and artistic value, and for it represents a material evidence of the social potential of banking and its historical development.